

Mô hình Ngôi Nhà Xanh (TP. Hội An, tỉnh Quảng Nam)

Tài liệu chuyên đề thuộc bộ tài liệu Dự án LSPP — Giảm ô nhiễm rác thải nhựa với các giải pháp địa phương.

2.2.6. Quy trình xây dựng và thực hiện mô hình Ngôi Nhà Xanh (TP. Hội An, tỉnh Quảng Nam)

2.2.6.1. Quy trình xây dựng và thực hiện mô hình

Quá trình xây dựng và vận hành mô hình Ngôi nhà xanh tại Hội An đã được thực hiện thông qua các bước dưới đây:

a. Bước 1: Phân tích hiện trạng

Khi bắt đầu triển khai hoạt động, dự án làm việc với chính quyền địa phương và tiến hành các cuộc khảo sát, phỏng vấn và họp tham vấn với các đối tác liên quan tại Hội An để đánh giá hiện trạng vấn đề và xác định các đối tác có thể hợp tác triển khai hoạt động. Sau khi đánh giá, mô hình thu gom và phân loại rác thải có thể tái chế Ngôi nhà xanh được thiết kế và triển khai. Mô hình có sự tham gia của nhiều bên tại thành phố Hội An, bao gồm:

- i. Phòng Tài nguyên và Môi trường Hội An chủ trì và điều phối hoạt động;
- ii. Hội Liên hiệp Phụ nữ thành phố Hội An chịu trách nhiệm vận hành
- iii. Liên minh Bảo tồn Thiên nhiên quốc tế (IUCN) đồng thiết kế, xây dựng và thực hiện mô hình;
- iv. Trung tâm Hỗ trợ Phát triển Xanh (GreenHub) đồng thiết kế, xây dựng và thực hiện mô hình;
- v. Doanh nghiệp Reform Plastic chịu trách nhiệm xử lý, tái chế rác nhựa giá trị thấp;
- vi. Câu lạc bộ Vì môi trường Hội An (S.E.A Club) vận chuyển và ghi chép số liệu rác thu gom từ ngôi nhà xanh đến nhà máy xử lý của Reform;
- vii. Các Chi Hội phụ nữ tại Hội An và cộng đồng dân cư Hội An chịu trách nhiệm bảo quản các ngôi nhà xanh và thu gom, phân loại rác tài nguyên.

b. Bước 2. Đề xuất giải pháp và xây dựng kế hoạch

Dự án họp trao đổi với Phòng Tài nguyên và Môi trường Hội An, Hội Liên hiệp Phụ nữ, Liên minh Bảo tồn Thiên nhiên Thế giới và Doanh nghiệp Reform về cơ chế hợp tác, các hoạt động phối hợp và phân bổ nguồn lực. Sau các phiên làm việc, tham vấn và trao đổi, một kế hoạch hành động chung giữa các bên được thiết lập để xây dựng và vận hành mô hình.

c. Bước 3. Hỗ trợ tổ chức thực hiện

Các hoạt động được triển khai để xây dựng và vận hành mô hình gồm có:

- Thiết lập cơ chế làm việc phối hợp rõ ràng giữa các bên liên quan trong mô hình
- Làm việc với các đơn vị thu gom, tái chế để kết nối chuỗi giá trị về rác nhựa tại địa phương
- Thiết kế, lắp đặt và bàn giao 54 ngôi nhà xanh cho các chi hội phụ nữ quản lý và vận hành

- Tổ chức tập huấn nâng cao kiến thức về rác thải nhựa và kỹ năng truyền thông cho Hội viên Hội phụ nữ để lan toả thông điệp của mô hình đến cộng đồng
- Tổ chức các buổi chia sẻ kinh nghiệm vận hành, đối thoại giữa bên thu gom, vận chuyển và doanh nghiệp tái chế nhằm thiết lập một mạng lưới đồng bộ và chuyên nghiệp, hỗ trợ nhau về kỹ thuật và giải quyết các vấn đề kịp thời
- Thiết lập hệ thống vận chuyển giá trị thấp đến cơ sở tái chế
- Thường xuyên kiểm tra, giám sát và đánh giá kết quả hoạt động thu gom thông qua sổ ghi chép lượng rác thu gom, phân loại của mỗi ngôi nhà xanh
- Tổng kết, khen thưởng để khuyến khích các chi hội phụ nữ tích cực tham gia vào hoạt động thu gom, phân loại rác

d. Bước 4: Hướng dẫn kỹ thuật

Để phục vụ việc theo dõi số lượng thu gom, dự án đã thiết kế Sổ ghi chép thu gom rác tái chế cho 54 Chi hội phụ nữ vận hành mô hình và các đối tác vận chuyển và cơ sở tái chế. Ngoài ra, vị trí của 54 Ngôi nhà xanh cũng được định vị trên một bản đồ số, thuận tiện cho việc theo dõi, giám sát.

Để đánh giá hiệu quả của mô hình, dự án hỗ trợ các công cụ đánh giá, cử cán bộ dự án đồng hành xuyên suốt và thường xuyên theo dõi, cập nhật số liệu, hình ảnh, báo cáo. Từ đó, đề xuất các buổi họp trao đổi và rút kinh nghiệm, tổ chức tuyên dương các cá nhân và tập thể vận hành tốt mô hình.

Hình. Thùng rác phân loại thuộc mô hình Ngôi nhà Xanh tại Hội An

e. Bước 5: Nhân rộng

Sau sáu tháng triển khai các hoạt động mô hình, nhóm dự án tổ chức hoạt động đánh giá kết quả thực hiện theo kế hoạch, đồng thời tăng cường học hỏi và thích ứng trong việc vận hành mô hình.

Công cụ đánh giá SWOT (điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội và thách thức) được sử dụng để đánh giá kết quả, quá trình vận hành mô hình, hướng tới hỗ trợ tăng cường hiệu quả hoạt động và làm nền tảng cho việc nhân rộng mô hình.

Mô hình ngay từ đầu đã làm tại 54 điểm trên toàn địa bàn thành phố Hội An, tiếp tục được chia sẻ, nhân rộng ra các vùng khác. Trong tháng 2/2023, lãnh đạo thành phố Hội An đã tiếp đón đoàn đại biểu lãnh đạo huyện Cần Giờ đến tham quan và học hỏi mô hình.

f. Bước 6. Tính bền vững

Sau khi dự án được bàn giao cho địa phương, Phòng Tài nguyên & Môi trường thành phố Hội An cùng Hội Liên hiệp Phụ nữ và các bên liên quan tiếp tục các công tác thúc đẩy vận hành mô hình Ngôi nhà xanh, cụ thể:

- Duy trì hoạt động thu gom rác tái chế giá trị cao và thấp tại 54 Ngôi nhà xanh
- Tổ chức các hoạt động tuyên truyền, vận động phân loại rác tại nguồn sâu rộng và hướng đến nhiều nhóm đối tượng trong cộng đồng dân cư
- Tăng cường vai trò và thúc đẩy sự tham gia của các bên liên quan (cộng đồng dân cư, bên thu gom, vận chuyển,...) để hoàn thiện chuỗi giá trị rác tái chế
- Kết nối các đơn vị tái chế tiềm năng để nâng cao chất lượng đầu ra của các sản phẩm tái chế
- Tài liệu hoá và ban hành sổ tay “Hướng dẫn Thực hiện mô hình thu gom, phân loại Ngôi nhà xanh tại thành phố Hội An”

Hình. Đoàn dự án tham quan, đánh giá mô hình Ngôi nhà xanh năm 2022

2.2.6.2. Quá trình vận hành mô hình

a. Bước 1: Phân loại, thu gom

(i) Phân loại

Rác có thể biến thành tài nguyên chỉ khi chúng được phân loại. Đây là quy trình cần thiết và bắt buộc. Phân loại rác tại nguồn cần được đẩy mạnh là vì:

- Phân loại rác tại nguồn góp phần tiết kiệm được tài nguyên; mang lại lợi ích từ việc tận dụng phế liệu tái chế (đối với rác khó phân huỷ) và phân compost tự chế biến (đối với rác dễ phân huỷ).
- Phân loại rác tại nguồn góp phần giảm thiểu ô nhiễm.
- Phân loại rác tại nguồn góp phần nâng cao nhận thức cộng đồng về bảo vệ và sử dụng hợp lý tài nguyên và môi trường.
- Phân loại rác tại nguồn góp phần giảm thiểu tổng lượng rác thải trong cộng đồng thải ra môi trường nhằm giảm tải cho môi trường, tiết kiệm chi phí thu gom, vận chuyển, xử lý.

Hình. Phân loại rác tại nguồn

Đối với mô hình Ngôi nhà xanh, rác thải nhựa được phân loại thành 2 nhóm chính tương ứng với 2 ngăn của Ngôi nhà xanh đó là Rác giá trị thấp và Rác giá trị cao. Việc phân loại này nhằm giúp cho quy trình làm sạch ở bước sau được dễ dàng hơn và xác định được giá trị của các loại rác.

Khuyến khích cộng đồng thực hành mô hình 5R cá nhân: Rethink (Suy nghĩ lại), Refuse (Từ chối), Reduce (Giảm thiểu), Reuse (Tái sử dụng) và Recycle (Tái chế). Mô hình 5R cá nhân hướng dẫn chúng ta sống xanh và thực hành giảm rác nhựa từ những điều đơn giản. Thay vì tạo ra nhiều rác nhựa và gây áp lực cho khâu thu gom, xử lý, chúng ta có thể giảm thiểu chúng ngay tại nguồn.

Tuy nhiên, rác thải nhựa vẫn hiện diện trên rất nhiều lĩnh vực trong cuộc sống. Việc phân loại rác nhựa chính là bước đầu tiên trong chuỗi giá trị tái chế, tăng vòng đời cho rác.

(ii) Thu gom

Rác thải thu gom bởi hội viên phụ nữ và người dân trên tinh thần tự nguyện và mong muốn đóng góp cho việc giảm ô nhiễm nhựa, thúc đẩy tái chế tại địa phương.

Một số nguồn rác thải có thể thu gom được tại địa phương:

- Trong thùng rác sinh hoạt của gia đình
- Các chợ, tụ điểm buôn bán, tiệm tạp hóa, cửa hàng tiện lợi
- Các địa điểm kinh doanh dịch vụ du lịch, lưu trú, nhà hàng, khách sạn
- Cơ quan, trường học,...
- Các sự kiện, đám tiệc, hội nghị.

Hình. Thu gom rác tái chế giá trị thấp đã được làm sạch

b. Bước 2: Làm sạch

Rác sau khi được phân loại và thu gom cần được làm sạch. Phải đảm bảo rằng khi rác được tập kết tại Ngôi nhà xanh, chúng sạch và không có mùi. Điều này nhằm tránh việc thu hút các côn trùng gây hại như ruồi, muỗi, kiến, gián,... và tích tụ vi khuẩn, mùi hôi gây ảnh hưởng đến khu dân cư.

Dưới đây là một vài tiêu chí giúp xác định việc làm sạch rác thải sau khi phân loại, thu gom:

- Không còn sót lại các mảnh thức ăn như thịt, rau,...
- Không còn chất lỏng sót lại
- Không còn chất hóa học độc hại (chất tẩy rửa, thuốc trừ sâu,...)
- Không lẫn các loại vật liệu khác nhau vào rác thải

Nếu không thể xác định rác thải đã đủ sạch hay chưa thì hãy trả lời các câu hỏi sau:

- Rác có đủ sạch để chạm vào mà không cần dùng găng tay?
- Rác có thể để trong thùng rác tại nhà bếp trong một tuần mà không sợ bốc mùi?
- Bạn sẽ mua một sản phẩm tái chế từ các nguyên vật liệu này khi biết rõ về quy trình thu gom, làm sạch của chúng?

c. Bước 3: Tập kết rác thải tại Ngôi nhà xanh

Rác thải sau khi được phân loại, thu gom, làm sạch sẽ được gấp gọn theo từng loại và đặt vào Ngôi nhà xanh theo ngăn tương ứng.

Hội viên phụ nữ quản lý Ngôi nhà xanh tại các Thôn/ Khối phố có trách nhiệm kiểm tra rác đã được phân loại, làm sạch đảm bảo hay chưa và cân đo khối lượng rác đã thu gom được để theo dõi.

d. Bước 4: Ghi chép số liệu

Các số liệu về thời gian thu gom, loại rác, khối lượng, số tiền gây quỹ,... sẽ được ghi chép vào Sổ ghi chép Thu gom rác tái chế. Các số liệu này được ghi chép để theo dõi, đánh giá hiệu quả vận hành mô hình Ngôi nhà xanh tại từng Chi hội phụ nữ. Từ đó có thể đề xuất những phương án phát triển và mở rộng mô hình phù hợp, đồng thời phục vụ công tác khen thưởng, tuyên dương của Hội Liên hiệp Phụ nữ thành phố Hội An.

Hình. Bán rác tái chế cho đơn vị thu gom - mô hình Ngôi nhà xanh

e. Bước 5: Vận chuyển

Rác giá trị cao tại Ngôi nhà xanh được các nhóm ve chai thu mua và vận chuyển để bán lại cho các công ty tái chế.

Rác giá trị thấp được vận chuyển đến cơ sở tái chế tại thành phố Hội An.

- Trong Giai đoạn 1 của Dự án LSPP, các tình nguyện viên của Câu lạc bộ Vì môi trường Hội An (S.E.A Club) sẽ hỗ trợ vận chuyển Rác giá trị thấp đến cơ sở tái chế.
- Ở Giai đoạn 2, Phòng Tài nguyên và Môi trường thành phố Hội An bàn giao quy trình vận chuyển Rác giá trị thấp cho Công ty Cổ phần Công trình Công cộng Hội An.

f. Bước 6: Tái chế Rác giá trị thấp

Rác giá trị thấp được tái chế tại Hội An. Các sản phẩm tái chế sẽ quay lại phục vụ đời sống của chúng ta, giúp tăng vòng đời của rác và tạo ra lợi nhuận kinh tế.

- Tại Giai đoạn 1, Rác giá trị thấp được tái chế bởi ReForm Plastic – Evergreen Labs.
- Vào Giai đoạn 2, Phòng Tài nguyên và Môi trường Thành phố Hội An tham mưu và kết nối đơn vị tái chế phù hợp tại địa phương.

2.2.6.3. Tóm tắt một số kết quả

Mô hình đã kết nối chuỗi tái chế rác thải có giá trị cao và thấp tại địa phương, huy động sự tham gia của cộng đồng và khẳng định vai trò của phụ nữ trong việc chung tay giảm thiểu rác thải nhựa nói riêng và rác thải rắn nói chung. Sau quá trình triển khai hoạt động trong khuôn khổ dự án, mô hình này đã đạt được các kết quả nổi bật, như sau:

- 54 Ngôi nhà xanh được lắp đặt và quản lý bởi 54 Chi hội phụ nữ tại Thành phố Hội An.
- Hơn 1,500 Hội viên phụ nữ được tham gia các lớp tập huấn và truyền thông về rác thải nhựa.
- Thu gom được 7,2 tấn Rác tái chế giá trị cao (lon nhôm, chai nhựa, bìa carton,...) từ tháng 07.2022 đến 15.04.2023.
- 5,3 tấn Rác tái chế giá trị thấp (túi nilon, đồ dùng nhựa một lần,...) đã được thu gom và tái chế.
- Gây quỹ được hơn 80,000,000 đồng từ việc vận hành mô hình Ngôi nhà xanh và được sử dụng để giúp đỡ các hoàn cảnh khó khăn tại địa phương.
- Tài liệu “Hướng dẫn Thực hiện mô hình thu gom, phân loại Ngôi nhà xanh tại Thành phố Hội An” được ban hành nhằm hỗ trợ công tác vận hành mô hình Ngôi nhà xanh.

2.2.6.4. Bài học kinh nghiệm và kiến nghị:

Điểm nổi bật của Hội An là đã triển khai và duy trì hoạt động phân loại rác thải tại nguồn trong nhiều năm qua (bắt đầu thí điểm và triển khai đồng bộ từ năm 2012). Vì vậy, người dân đã có ý thức, ý thức tự giác cũng như hiểu biết nhất định về việc phân loại rác thải. Điều này đã trở thành cơ sở để các hoạt động phát triển mô hình phân loại rác thải đến được với người dân.

Để triển khai mô hình Ngôi nhà Xanh, địa phương luôn tạo điều kiện thuận lợi để dự án được tiếp cận, phối hợp thực hiện theo kế hoạch hành động chung. Phòng Tài nguyên và Môi trường đã chủ trì, kết nối dự án với các đối tác phù hợp. Hội Liên hiệp Phụ nữ thành phố Hội An với kinh nghiệm làm việc với các dự án trước đây, tác phong làm việc chuyên nghiệp, đã quản lý, huy động sự tham gia của đông đảo hội viên. Các hội viên có mặt ở khắp các khu dân cư. Thông qua các hoạt động liên quan đến việc chăm sóc gia đình, các hội viên đã truyền thông nhằm truyền tải những kiến thức, thông tin cần thiết về mô hình. Từ đó, những thông tin ấy đã đến được với từng người dân trong khu vực, để kêu gọi sự tham gia, đồng hành của họ. Nhóm tình nguyện S.E.A Club là những bạn trẻ có tinh thần năng động, tích cực tham gia vào khâu vận chuyển và truyền thông về mô hình. Các mức độ tham gia từ quản lý đến triển khai mô hình đều có sự liên kết chặt chẽ và được phân công theo nhóm để tạo sự thống nhất.

Tuy nhiên, sự hỗ trợ của tình nguyện viên S.E.A Club chỉ là giải pháp tạm thời. Công ty Nhựa ReForm rời Hội An cũng gây gián đoạn trong khâu xử lý. Vì vậy, ngay từ giai đoạn hai của mô hình, Phòng Tài nguyên và Môi trường đã đề xuất tổ chức họp thảo luận với các bên liên quan. Sau các buổi trao đổi, Công ty Công trình Công cộng đã đồng ý tham gia vận chuyển rác thải tái chế từ Ngôi nhà Xanh đến cơ sở tái chế. Từ tháng 6 năm 2023, đơn vị này đã bắt đầu khảo sát, định hướng lộ trình, lịch trình cho các phương tiện thu gom và sớm hoàn thành việc vận chuyển. Ngoài ra, một số đơn vị đã liên hệ với Phòng Tài nguyên và Môi trường để đưa ra đề xuất hợp tác, GreenHub cũng hỗ trợ kết nối thành phố Hội An với các đơn vị tiềm năng.

Dựa trên cơ sở thực tế là quá trình triển khai các hoạt động của mô hình này, nhóm dự án có những đề xuất sau để duy trì bền vững và nhân rộng các mô hình tương tự, cụ thể như sau:

- Thứ nhất, thường xuyên tổ chức các hoạt động truyền thông nhằm nâng cao nhận thức của đối tượng mục tiêu tại khu vực. Các hướng dẫn truyền thông về thu gom rác thải rất quan trọng và cần được xây dựng để nhân rộng.
- Thứ hai, việc triển khai mô hình cần có nhiều hoạt động theo dõi, giám sát hơn để đạt được mục tiêu đề ra. Việc trao đổi thông tin giữa các đối tác đóng vai trò quan trọng, để giữ cho mô hình được triển khai đúng hướng, đảm bảo các đối tác hiểu được hoạt động của dự án.
- Thứ ba, cần có cam kết được ký kết giữa đối tác địa phương và dự án trước khi triển khai mô hình. Tất cả các bên liên quan cần thiết lập một kênh thông tin trao đổi nội bộ để thảo luận, cập nhật tiến độ và thúc đẩy sự tham gia. Ngoài ra, quá trình đồng thiết kế và thực hiện mô hình cần được tài liệu hoá. Đây là sản phẩm thiết yếu trong việc bàn giao mô hình cho địa phương khi kết thúc dự án nhân rộng mô hình tại các địa phương.
- Thứ tư, thường xuyên chia sẻ các bài học kinh nghiệm trong nhóm dự án để các hoạt động được triển khai tốt hơn. Và trong quá trình thực hiện dự án cần theo dõi, đánh giá tình hình địa phương để có phương án thích ứng phù hợp.

